

11. Kunning frá EF-arbeðsbólkinum:

Europeiska gjaldoyrasamgongan

Endamálið við einari gjaldoyrasamgongu

Tað er longu greitt, at tað innari marknaðurin í EF er vorðin ein veruleiki, vil næsta stig náttúrliga vera at fáa í lag eina peningaliga samgongu við sama gjaldoyra. Miðað vil við hesum vera ímóti, at tað skal gerast enn lættari at handla innan felagsmarknaðin, tí vandi fyri gjaldoyramissi og kostnaðurin av veksling við hesum fella burtur. Samstundis verður eisini roknað við, at felags europeiskur tjóðbanki kann styðja tryggari prislág í Europa.

Fyri einstaka limalandið fer ein slik skipan kortini at bera við sær, at tað missir eitt amboð í búskaparpolitikkini, nevnliga peninga- og gjaldoyrapolitiska amboðið. Hetta amboð hava vit ongantíð havt í Føroyum, men sum tað skilst av tí, ið verður umrøtt niðanfyri, so vænta menn í EF, at ætlaða gjaldoyrasamgongan fer at bera við sær so stóra búskaparliga menning, at hesir fyrimunir víga upp vansen, og rættiliga tað.

Sama gjaldoyra

Fleiri av limalondunum í EF hava í nógv ár samskipað sínámillum gjaldvirdið á sínum gjaldoyrum. Hetta er ein orsök til, at gjaldoyrakursirnir hava verið rættiliga støðugir í áttatiárunum. Í 1990 eru Stóra Bretland og Noreg farin upp í hetta samstarv.

Ætlanin hjá EF er at gera hetta samstarv enn dyggari. Fyrr ella seinni fara limalondini at geva frá sær rættin at broyta virdið á sínum gjaldoyra móttvegis øðrum, og tá ið hetta hendir, er eitt gjaldoyra, ið er felags fyri øll limalond, ein veruleiki. Slikt gjaldoyra finst longu sum er, tó mest á pappirinum at rokna við, kallað ECU (European Currency Unit). Virdið á ECU-inum var 31. desember 1990 útróknað til 7,915 danskar krónur. Tað, ið fer at henda, er, at ECU-urin verður eitt beinleiðis gjaldoyra, ið ein EF-tjóðbanki letur gera.

EF-tjóðbankin

EF-tjóðbankin verður bankin, ið fer at standa fyri nýggja europeiska gjaldoyranum — ECU-inum —, ið kemur í staðin

fyri tey gjaldoyru, sum tjóðbankarnir í einstøku londunum lata gera, t.d. dansku krónuna, ið Danmarks Nationalbank letur gera. Harumframt verður tað EF-tjóðbankin, ið fer at taka sær av europeiska gjaldoyrapolitikkinum móttvegis londum utan fyri EF, serliga Japan og USA.

Helst verður leiðslan av EF-tjóðbankanum skipað við einum limi úr hvørjum limalandi. Danmarks Nationalbank verður ikki niðurlagdur, men ávirkan hansara verður litil og eingin, uttan at virka sum skrivstova hjá danska liminum í EF-tjóðbankanum. Leiðslan í EF-tjóðbankanum fer helst at vera vald fyri fleiri ár í senn, og hon fer at vera óheft av stjórnunum í einstøku londunum, av EF-ráðnum og EF-kommissiönini.

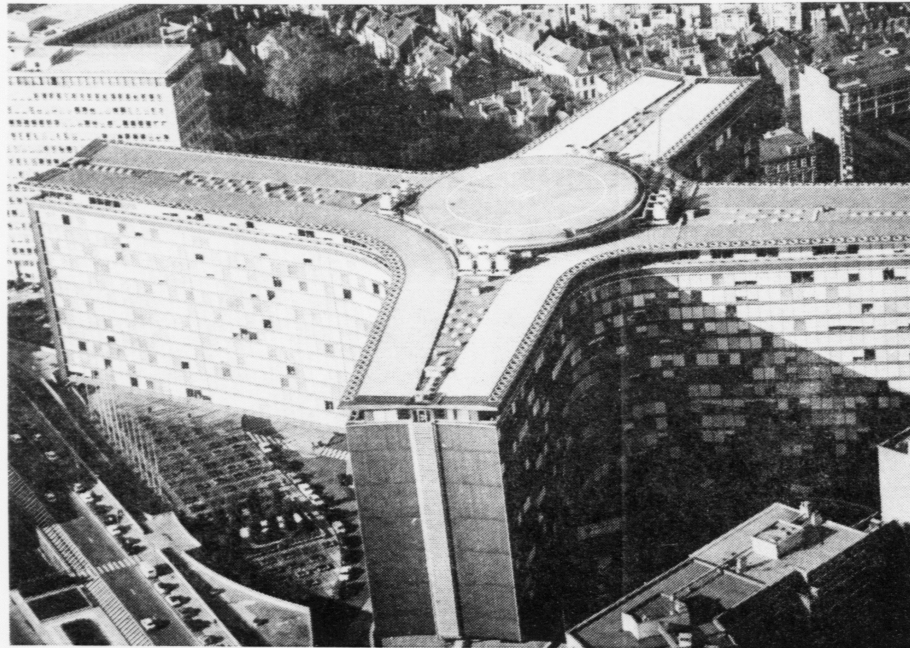
Endamálið

Einstøku tjóðbankarnir hava higartil havt og hava enn einkarrætt at gera gjaldoyra landsins og lata tað út til nýtslu. Á henda hátt fáa teir alstóra ávirkan á rentu- og prisingdina í landinum og á tann pris, útlendingar vilja gjalda fyri gjaldoyrað. Tess størri nøgdir, tjóðbankin letur út í samfelagið, tess meira er at keypa fyri, men samstundis hava prisirnir lyndi at fara upp og somuleiðis rentan; og tess bíligari verður gjaldoyrað fyri útlendingar at fáa sær.

Endamálið við EF-tjóðbankanum verður, í hvussu so er at tryggja støðugar prisir. Spurningurin um bankin eisini skal eggja til vøkstur í búskapi og fult vinnuvirksemi er frammi, men eingin støða er tikin enn, og heldur ikki hvussu nógv bankin skal virka fyri hesum.

Tá ið tað ræður um at leggja peningapolitikkin til rættis, hevur tað t.d. í Vesturtýsklandi leingi ligið fremst at tryggja støðugar prisir.

Stórir búskaparligur vøkstur og arbeiði til allar hendur ber vanliga við sær vaksandi inflatió, um peningamongdin er ov ríkilig, ella um tað er ov lætt at fáa figging og lán. Yvirhøvur hevur verið tikið til bráðligan og harðligan støðg fyri at basa vaksandi inflatió. Tað er tí nú vorðið alt meira

viðurkent, at støðugir prisir stuðla ein javnan og tryggn búskaparligan vøkstur sum frá líður.

Samvirkanin við figgjarpolitikkin og strukturpolitikkin

Tá vit hugsa um búskaparligan politik, hugsa vit um peningapolitik, figgjarpolitik og strukturpolitik. Hesir virka saman. Politisku myndugleikarnir hava framvegis ábyrgdina av figgjarpolitikkinum og strukturpolitikkinum. Semja er um, at tjóðbankarnir eiga ikki at figgja undirskot á figgjarglógnum, hvørki við at lata meiri pening út ella við rentufrium lánun, men at hesi undirskot mugu figgjast við lánøkum við vanligum treytum.

Peningapolitikkur Danmarkar

Peningapolitikkurin hjá Danmark í áttatiárunum hevur hildið seg til somu grundsjónarmið, sum fara at liggja aftan fyri stovnanina av EF-tjóðbankanum. 1. oktober 1988 tók Danmark burtur seinastu eftirlitsfyriskipanirnar um gjaldoyraflutning. Frá hesum degi hevur loyvi danska tjóðbankans sostatt ikki verið neyðugt fyri nakran kapitalflutning. Einasta undantak er, at útlendingar ikki hava

loyvi at eiga dansk summárhús.

Gjaldoyrasamgongan Danmarkar og Føroya millum

Í ríkisfelagsskapinum eru Føroyar í gjaldoyrasamgongu við Danmark. Tann gongd, sum er umrødd frammanfyri, fær tí eisini fulla virkan fyri Føroyar, um broytingar ikki verða gjørdar í gjaldoyrasamgonguni.

Føroyska rentuskattaskipanin higartil hevur eggjað til at seta pening inn í føroysku peningastovnar, og tí hevur gongdin í dansku og føroysku rentuni ikki verið so samantengd, sum hon annars vildi verið við tí frælsi, sum tað er at flyta kapital millum bæði londini.

Men eins og tað higartil hevur verið fyri Føroyar, at danskur peningapolitikur hevur verið førður uttan atlit til føroysk viðurskipti, so fer komandi europeiskur peningapolitikur at verða førður uttan serligt atlit til dansk viðurskipti.

Einans í figgjarpolitikkinum og við at nýta lánimøguleikarnar á kapitalmarknaðinum fer tað at bera til hjá Danmark frameftir at røkja serlig dansk viðurskipti.

Hví vil Danmark vera við í EF-gjaldoyrasamgonguni?

Gjaldoyrasamgongan er eitt náttúrligt framhald av innara marknaðinum. Við fætum gjaldoyraprisur verður vandin í samhandli limalandanna millum minni. Bæði innari marknaðurin og fastir sínámillum gjaldoyraprisir eggja limalondunum at vaksa um samhandilin til felags gagn. Longu sum er hevur Danmark sum kunnugt upp á seg stóran uttanríkishandil, og tí hevur landið stóran áhuga í at fáa altjóða handilsvinnu at ganga enn lættari.

Bakkøstini (kreppurnar)

Tað er í krepputíðum, at vit oftast fáa sjón fyri søgn, hvørt teir stovnar, politisku myndugleikarnir hava skipað fyri, eru førir fyri at basa trupulleikum.

Tað eru teir, sum halda, at ein EF-tjóðbanki, ið fremst hevur støðuga prising og sum mið, ikki fer at verða førur fyri at taka hond um eitt stórt europeiskt bakkast, ið t.d. kann koma í kjalarvorrinum á kríggi í Miðeystri ella kann standast av álvarsligum búskaparligum trupulleikum í onkrum limalandi. Vil felagsskapurin undir slíkum umstøðum

um fara at siggja nógv væl til regionalar arbeiðsloysistrupulleikar?

Tað eru hesir somu sum halda, at ein EF-tjóðbanki og EF-ráðið, soleiðis sum hetta nú er skipað, ikki fara at megna at greiða slik álvarsom bakkast, og at tað tí verður neyðugt við einari fullari europeiskari samgongu, har fólkavalda tingið fær veruligt lóggávuvald.

Tiltøkini higartil í felagsskapinum hava borið við sær eina virkna gongd, og vit hava havt eina rættiliga langa tíð við støðugum vøkstri. Hetta ber kanska í sær, at tað snýr seg um at skipa nýggjar framtíðar politiskar stovnar í EF, so verður ov litil dentur lagdur á, at hesir stovnar eisini skulu verða førir fyri at basa slíkum trupulleikum, ið kanska fara at koma.

Heimildir: Christen Sørensen: Danmark - Delstat i Europa.